

JAK DOBIERAĆ ŚRODKI OCHRONY INDYWIDUALNEJ

PO ZMIANIE
ROZPORZĄDZENIA
W SPRAWIE OGÓLNYCH
PRZEPISÓW

SPIS TREŚCI

Podejście do środków ochrony indywidualnej według nowych przepisów.	2
Jak zmienił się załącznik nr 2 do rozporządzenia: „Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej”?.....	3
W jakich przypadkach wymagane stosowanie środków ochrony indywidualnej?.....	8
Jakie mogą być rodzaje prac oraz gałęzie i sektory gospodarki, w których może być wymagane stosowanie ŚOI?	10
Jakie są nowe rodzaje środków ochrony indywidualnej?.....	11
Jak dobrać środki ochrony indywidualnej?.....	12

20 listopada 2021 r. weszły w życie zmiany do rozporządzenia w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. Zmiany odnosiły się w dużej części do załącznika nr 2 – Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej. Jak zatem, po zmianie przepisów zapewnić pracownikom właściwe ŚOI? Jak dobrać odzież i obuwie ochronne? Odpowiedzi na te i inne pytania są zawarte w tym ebooku.

Pomożemy Ci:

- zrozumieć, jakie nowe podejście do ŚOI, przewidują wdrożone regulacje unijne,
- poznać, jakie zmiany wprowadzono do przepisów w zakresie środków ochrony indywidualnej,
- zapewnić pracownikom środki ochrony indywidualnej z uwzględnieniem wszystkich wymagań prawnych.

Państwa członkowskie UE mają obowiązek zapewnić spójność praw krajowych z postanowieniami dyrektyw europejskich. Dlatego też 20 listopada weszło w życie rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki zmieniające rozporządzenie w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. W dużej części aktualizacja została poświęcona środkom ochrony indywidualnej. Wynikało to z obowiązku wprowadzenia przepisów Dyrektywy Komisji (UE) 2019/1832 z 24 października 2019 r. zmieniającej załączniki I, II i III do dyrektywy Rady 89/656/EWG. Jakie zmiany w zakresie środków ochrony indywidualnej wprowadzono i jak je rozumieć? Oto wskazówki, które Wam w tym pomogą.

Podejście do środków ochrony indywidualnej według nowych przepisów.

Treść zaimplementowanych z dyrektywy przepisów przede wszystkim stawia na proces oceny ryzyka zawodowego. Jasno podkreśla, że jej wyniki powinny być podstawową wytyczną podczas doboru środków ochrony indywidualnej.

Zaktualizowane tabele opracowano tak, aby mogły stanowić pomocne źródło dla osób prowadzących analizy ryzyka. Zawierają one szczegółowy podział zagrożeń na różne kategorie. Każde z zagrożeń ma przypisane przykładowe działania podczas wykonywania których, mogą one wystąpić. Takie podejście ma bardzo korzystny wpływ na zarządzanie bezpieczeństwem.

WAŻNE!

Dokładnie przeprowadzona ocena ryzyka zawodowego może wskazać pracodawcy inne działania zapobiegawcze niż stosowanie ŚOI.

Częścią rozporządzenia opisującą dokładnie tematykę ŚOI, jest załącznik nr 2 – Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej. Uzupełnienie załącznika stanowią trzy obszerne tabele.

Wdrożenie unijnych przepisów wymagało dokonania zmian w załączniku nr 2 wraz z uwzględnieniem każdej z tabel.

Jak zmienił się załącznik nr 2 do rozporządzenia: „Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej”?

Załącznik nr 2 to uporządkowana lista przepisów.

Tabela poniżej uwzględnia całą jego zawartość już po aktualizacji. Zawiera też komentarz w odniesieniu do poprzednich przepisów.

Lp.	Obowiązujące przepisy	Komentarz
1.	<p>§ 1. Środki ochrony indywidualnej dobiera się i stosuje:</p> <ol style="list-style-type: none">1) w sytuacjach, kiedy nie można uniknąć zagrożeń lub wystarczająco ograniczyć związanego z nimi ryzyka przez organizację pracy, lub zastosowanie środków ochrony zbiorowej;2) odpowiednio do występujących na stanowisku pracy zagrożeń określonych na podstawie oceny ryzyka zawodowego uwzględniającej warunki występujące w danym miejscu pracy, wymagania	<p>W porównaniu do wersji pierwotnej dodano pkt.2.</p> <p>Informuje on, że ocena ryzyka stanowi podstawowe wytyczne podczas wyboru środków ochrony indywidualnej.</p>

	ergonomii i stan zdrowia pracownika.	
2.	<p>§ 2. W zależności od:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stopnia zagrożenia, • częstości narażenia na zagrożenie, • cech stanowiska pracy każdego pracownika i • skuteczności działania środków ochrony indywidualnej <p>pracodawca powinien określić warunki stosowania środków ochrony indywidualnej. W szczególności czas i przypadki, w których powinny być używane.</p>	<p>Odpowiednikiem § 2 jest § 4 poprzedniej wersji rozporządzenia.</p> <p>§ 4. W zależności od stopnia zagrożenia, częstości narażenia na zagrożenie, cech stanowiska pracy każdego pracownika i skuteczności działania środków ochrony indywidualnej – pracodawca powinien określić warunki stosowania środków ochrony indywidualnej, a w szczególności czas i przypadki, w których powinny być używane.</p> <p>Takie informacje wynikają bezpośrednio z oceny ryzyka. Uwzględnia się je w instrukcjach stanowiskowych bhp.</p>
3.	<p>§ 3. 1. Dostarczane pracownikom środki ochrony indywidualnej:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nie mogą same z siebie stanowić źródła zagrożenia; 2) dobiera się w taki sposób, aby były dopasowane do pracownika lub 	<p>Nowy § 3 odpowiada § 2 i § 3 rozporządzenia przed zmianami. Ich znaczenie jest identyczne.</p>

	<p>wyposażone w regulację umożliwiającą ich dopasowanie;</p> <p>3) w przypadku występowania więcej niż jednego zagrożenia i konieczności jednoczesnego stosowania kilku środków ochrony indywidualnej dopasowuje się je względem siebie w sposób niepowodujący zmniejszenia właściwości ochronnych tych środków.</p> <p>2. Środki ochrony indywidualnej są przeznaczone do użytku osobistego. W wyjątkowych przypadkach środek ochrony indywidualnej może być używany przez więcej niż jedną osobę, jeżeli zastosowano działania wykluczające niepożądany wpływ takiego użytkowania na zdrowie i higienę korzystających z niego pracowników.</p> <p>3. Środki ochrony indywidualnej wymienia się zgodnie ze wskazaniem producenta danego środka lub w przypadku utraty właściwości ochronnych. Stan środków ochrony indywidualnej jest okresowo sprawdzany i dokumentowany.</p>	<p>Punkt 3 tego paragrafu to nowy zapis.</p> <p>Częściowo był uwzględniony w § 6 pkt 2 poprzedniego rozporządzenia.</p>
4.	<p>§ 4. 1. W instrukcjach bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach pracy wymagających używania środków ochrony indywidualnej uwzględnia się informację o</p>	<p>W § 4 uwzględniono zapisy § 6 rozporządzenia sprzed aktualizacji oraz dodano nowy punkt –</p>

	<p>rodzaju tych środków koniecznych do stosowania przy wykonywaniu danej pracy. Instrukcja w sposób zrozumiały dla pracowników określa sposoby używania środków ochrony indywidualnej, ich kontroli i konserwacji.</p> <p>2. Środki ochrony indywidualnej stosuje się zgodnie z ich przeznaczeniem i instrukcją bezpieczeństwa i higieny pracy oraz zgodnie z instrukcją producenta danego środka.</p> <p>3. W razie potrzeby, w celu zapewnienia właściwego używania środków ochrony indywidualnej, pracodawca organizuje pokazy używania tych środków.</p>	<p>W instrukcjach bhp na stanowiskach pracy wymagających używania środków ochrony indywidualnej uwzględnia się informację o rodzaju tych środków koniecznych do stosowania przy wykonywaniu danej pracy.</p> <p>W praktyce oznacza to zawieranie w instrukcjach bhp informacji o wymaganych środkach ochrony indywidualnej na stanowisku pracy. Zazwyczaj są to instrukcje stanowiskowe.</p>
5.	<p>§ 5. 1. Przed nabyciem środków ochrony indywidualnej pracodawca powinien ocenić, czy środki, które zamierza zastosować, spełniają wymagania określone w § 1 pkt 2 i § 3. Taka ocena powinna obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizę i ocenę zagrożeń w sytuacjach, o których mowa w § 1 pkt 1; 2) określenie cech, jakie muszą posiadać środki ochrony indywidualnej, aby skutecznie chroniły przed zagrożeniami, o których mowa w pkt 1, z uwzględnieniem wszelkiego ryzyka, 	<p>Przepis bez zmian. Stosuje się takie samo postępowanie jak dotychczas.</p>

	<p>jakie mogą stwarzać te środki same z siebie;</p> <p>3) porównanie cech dostępnych na rynku środków ochrony indywidualnej z cechami, o których mowa w pkt 2. 2.</p> <p>Oceny, o której mowa w ust. 1, dokonuje się ponownie w przypadku wystąpienia zmian któregokolwiek z jej elementów.</p>	
6.	<p>§ 6. Przy ustalaniu niezbędnych do stosowania środków ochrony indywidualnej pracodawca uwzględnia wskazania zawarte w tabelach nr 1–3.</p>	<p>Przepis bez zmian. Należy brać pod uwagę wytyczne zawarte w tabelach 1-3.</p>

UWAGA!

Załącznik nr 2 został rozszerzony o kilka dodatkowych treści.

Pracodawca powinien:

- dobierać i stosować środki ochrony indywidualnej, przede wszystkim na podstawie wyników oceny ryzyka zawodowego;
- przestrzegać terminów przydatności środków ochrony indywidualnej oraz przeprowadzać okresowe przeglądy techniczne tych środków, przeglądy należy dokumentować;
- uwzględniać w instrukcjach bhp informacje o wymaganych środkach ochrony indywidualnej na stanowisku pracy. Zazwyczaj takie wytyczne można znaleźć w instrukcji stanowiskowej bhp.

W jakich przypadkach wymagane stosowanie środków ochrony indywidualnej?

W tabeli nr 1 zawarty jest katalog zagrożeń połączonych z częściami ciała, jakie należy zabezpieczyć, aby zmniejszyć ryzyko doznania urazu.

WAŻNE!

Tabela nr 1 – Zagrożenia w przypadku których jest wymagane stosowanie środków ochrony indywidualnej.

Wprowadzone zmiany:

1. Nazwa tabeli.

Zmieniono nazwę tabeli z „Zagrożenia, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej” na „Zagrożenia w przypadku których jest wymagane stosowanie środków ochrony indywidualnej”.

2. Zagrożenia.

W kolumnie zagrożenia dodano ich nowe kategorie.

Zagrożenia fizyczne

Mechaniczne

- usunięto zagrożenie wybuchu, uderzenia, wstrząsu, zgniecenia,
- dodano zagrożenie spadających lub wyrzuconych przedmiotów, zderzenia z przeszkodą, strumienia pod wysokim ciśnieniem, statycznego ucisku na części ciała,
- dodano zagrożenie utknięcia, zaplątania lub pochwycenia,
- zastąpiono zagrożenie przekłucia, przecięcia, otarcia, zagrożeniem otarcia, ukłucia, ugryzienia, cięcia lub odcięcia, zaciśnięcia, ukąszenia, przekłucia lub przebicia.

Elektryczne

- dodano zagrożenie porażeniem prądem (dotyk bezpośredni lub pośredni) oraz zagrożenie ze strony ładunków elektrycznych.

Promieniowanie

- zmieniono zagrożenie promieniowania niejonizującego na niejonizujące, w tym słoneczne (inne niż widzialne).

Zagrożenia chemiczne

- zmieniono nazwę z „Chemiczne” na „Chemiczne w tym związane z nanomateriałami”.

Płyny

- zmieniono zagrożenie chlapania, pryskania na zagrożenie rozprysków, spryskania, strumienia.

Aerozole

- zmieniono mgły na cząstki ciekłe, mgły i opary,
- zmieniono pyły, włókna na cząstki stałe (pyły, opary, dym, włókna i nanomateriał).

Zagrożenie biologiczne

Kategoria tego zagrożenia została znacznie zmieniona. Wycofano podział tego czynnika na szkodliwe bakterie, szkodliwe wirusy, grzyby, biologiczne antygeny inne niż mikroorganizmy, pierwotniaki i zwierzęta bezkręgowce.

Czynnik biologiczny został podzielony na nowe kategorie:

- osoby, zwierzęta, materiały – kontakt bezpośredni lub pośredni,
- płyny – rozpryski, spryskanie, strumienie oraz druga kategoria, kontakt bezpośredni lub pośredni,
- aerozole – cząstki stałe i ciecze.

Ostatnią kategorię zagrożeń stanowią „Inne zagrożenia”. Jest to nowa kategoria. Wyróżniono w niej utonięcie, uduszenie (niedobór tlenu), urazy związane z brakiem widoczności.

3. Części ciała, które należy zabezpieczyć, aby zmniejszyć ryzyko związane z zagrożeniem.

W poprzednim rozporządzeniu była to treść o nazwie „Najczęściej zagrożone części ciała”.

Zlikwidowano niemalże podział części ciała na kategorie. Zachowane zostały tylko kategorie „głowa”, w której uwzględniono „czaszkę” i „całą głowę”.

Pozostałe części ciała zostały bez podziału na kategorie.

- dodano nowe pozycje: cała głowa, części ciała, całe ciało,
- zamieniono pozycję dłonie na części kończyn górnych innych niż ręce,
- zamieniono pozycję nogi na części kończyn dolnych innych niż stopy,
- zamieniono drogi rodne na układ rozrodczy.

Jakie mogą być rodzaje prac oraz gałęzie i sektory gospodarki, w których może być wymagane stosowanie ŚOI?

Cała tabela nr 2 w załączniku nr 2 do rozporządzenia została zmodyfikowana w wyniku wprowadzonych zmian.

Zaczynając od jej nazwy. Zamiast „Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej” mamy teraz „Przykładowe rodzaje prac oraz gałęzie i sektory gospodarki, w których może być wymagane stosowanie środków ochrony indywidualnej”.

Tabela nr 2 zawiera:

- listę zagrożeń,
- części ciała, które mogą być narażone na urazy,
- propozycję środków ochrony indywidualnej,
- wykaz działalności będących źródłem wymienionych zagrożeń,
- podział działalności na sektory gospodarcze.

PRZYKŁAD

Praca przy konstrukcjach inżynierii lądowej może wymagać prowadzenia robót na śliskich powierzchniach. Stwarza to ryzyko upadku wskutek poślizgnięcia się, co może doprowadzić do urazu czaszki. Aby zapobiec takim wydarzeniom, należy wyposażyć pracownika w obuwie przeciwpoślizgowe i hełm ochronny.

Jakie są nowe rodzaje środków ochrony indywidualnej?

Tabela nr 3 – Rodzaje środków ochrony indywidualnej to ostatnia tabela do załącznika nr 2. Zawiera wykaz środków ochrony indywidualnej.

Wprowadzone w tabeli nr 3 zmiany po aktualizacji to:

Środki ochrony głowy

- dodano kaski, przyłbice spawalnicze, kominiarki, opaski, siatki na włosy chroniące przed zaplątaniem, zestawy ochronne głowy.

Środki ochrony twarzy i oczu

- dodano okulary, soczewki kontaktowe, w tym wydawane na receptę.

Środki ochrony narządu słuchu

- rozszerzono o treść, nauszники przeciwhałasowe (w tym np. nauszники przeciwhałasowe przymocowane do kasku, nauszники redukujące hałas, nauszники ze słuchawkami), wkładki przeciwhałasowe (w tym np. wkładki przeciwhałasowe reagujące na poziom hałasu, wkładki przeciwhałasowe dostosowane do danej osoby).

Środki ochrony układu oddechowego

- zastosowano bardziej szczegółowy podział, uwzględniono: aparaty, kaptury, maski, półmaski i ćwierć maski, urządzenia filtrujące, sprzęt izolujący w tym z doprowadzeniem powietrza, wyposażenie do samoratownia (sprzęt uciezkowy), wyposażenie do nurkowania.

Środki ochrony kończyn górnych (części)

- zastąpiono rękawice ochronne, rękawicami (włącznie z mitenkami i ochroną na ramiona).

Środki ochrony kończyn dolnych (części)

- buty, półbuty, trzewiki, saperki, półsaperki, kalosze, sandały, trepy, zastąpiono jedną pozycją – obuwie (np. buty, w tym w pewnych okolicznościach drewniaki, buty które mogą mieć stalowe ochroniacze palców).

Środki ochrony skóry

- zastąpiono poprzedni podział, aktualny zawiera: kremy hydrofobowe, kremy i żele hydrofilowe, preparaty chroniące przed promieniowaniem UV, pozostałe.

Środki ochrony części ciała (w tym tułowia i brzucha)

Jest to odpowiednik pierwotnej kategorii „Odzież ochronna”.

- dodano osłony na tarczycę, osłony na piersi, osłony na gonady, kostiumy,
- nie zawiera kamizelek ostrzegawczych, kurtek ostrzegawczych, spodni ostrzegawczych, narzutek ostrzegawczych – tego typu środki zostały przeniesione do kolejnej kategorii o nazwie „Środki ochrony całego ciała”.

Środki ochrony całego ciała

Po aktualizacji przepisów zawarto tej kategorii więcej pozycji niż dotychczas. Należą do niej: uprząże pełne, uprząże biodrowe, pasy ustalające pozycję podczas pracy i ograniczające przemieszczanie, linki ustalające pozycję podczas pracy, wysuwane ograniczniki upadku, pochłaniacze energii, urządzenia samozaciskowe wraz z liną kotwiczną, urządzenia do regulacji lin, urządzenia kotwiczące, które nie są przeznaczone do stałego, zamocowania i które nie wymagają zapinania przed użyciem, złącza, smycze, uprząże ratunkowe, liny bezpieczeństwa, kamizelki ratunkowe, środki sygnalizujące wizualnie obecność użytkownika, inne.

UWAGA!

Katalog środków ochrony indywidualnej nie jest katalogiem zamkniętym.

Jak dobrać środki ochrony indywidualnej?

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ŚOI uznaje się za rozwiązanie ostateczne. Przed ich wprowadzeniem trzeba być pewnym, że nie ma innych możliwości ochrony pracownika. Potwierdzą nam to wyniki, rzetelnie przeprowadzonej oceny ryzyka.

Niestety w wielu przypadkach, indywidualna ochrona jest jedynym rozwiązaniem. Sprawa może wydawać się prosta. Wystarczy znaleźć dostawcę niezbędnego wyposażenia, kupić i przekazać pracownikom. W rzeczywistości jednak tak to nie działa.

Wybierając środki ochrony indywidualnej pracodawca musi pamiętać o podstawowych wymaganiach prawnych:

- Dobiera się je odpowiednio do występujących zagrożeń.

PRZYKŁAD

W zależności od stężenia pyłu na stanowisku pracy pracownik powinien stosować półmaskę przeciwpyłową o wystarczającym poziomie filtracji cząsteczek pyłu.

- Muszą spełniać wymagania ergonomii i uwzględniać stan zdrowia pracownika.

PRZYKŁAD

Pracownik z wadą wzroku, wykonujący pracę, która wymaga stosowania okularów ochronnych, powinien otrzymać okulary korekcyjno-ochronne lub okulary przystosowane do założenia na okulary korekcyjne.

- Nie mogą one same z siebie stanowić zagrożenia.

PRZYKŁAD

Nie można wyposażyć w rękawice ochronne pracownika, jeżeli pracuje on z maszynami których wirujące części stwarzają ryzyko pochwycenia.

- Muszą być dopasowane do pracownika lub posiadać regulację.

PRZYKŁAD

Hełmy ochronne z regulacją, szelki do pracy na wysokości z regulacją, różne rozmiary rękawic, rozmiary obuwia.

- Stosując jednocześnie kilka środków ochrony indywidualnej, powinny być one dopasowane względem siebie. Nie mogą powodować zmniejszenia swoich właściwości ochronnych.

PRZYKŁAD

Często pracodawcy zakupują ŚOI, które są zintegrowane ze sobą, np. hełm ochronny z nausznikami ochronnymi, hełm ochronny z przyłbicą ochronną.

- ŚOI stosuje się indywidualnie.

WAŻNE!

Mogą wystąpić przypadki używania ich przez więcej niż jedną osobę. Jest to dopuszczalne, jeżeli zastosowano działania wykluczające niepożądany wpływ takiego użytkowania na zdrowie i higienę korzystających z niego pracowników. Przykładem może być urządzenie samohamowne do pracy na wysokości.

Oprócz tego pracodawca jest zobowiązany:

- zapewnić regularną wymianę ŚOI, zgodnie z zaleceniami producenta lub w momencie utraty właściwości ochronnych;
- opracować i udostępnić instrukcje bhp, które określają jakie środki ochrony indywidualnej należy stosować na stanowisku pracy;

UWAGA!

Dokument powinien również wyjaśniać sposoby używania ŚOI, ich kontroli i konserwacji.

- zadbać o stosowanie ŚOI zgodnie z przeznaczeniem i zaleceniami producenta;
- organizować pokazy używania środków ochronnych, jeżeli zajdzie taka potrzeba;
- przed nabyciem środków ochronnych, ocenić, czy spełniają one wymagania załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ogólnych przepisów bhp;
- uwzględniać wskazania zawarte w tabelach 1 – 3 załącznika nr 2.

Środki ochrony indywidualnej to wyposażenie, z którym mógł się spotkać niemalże każdy człowiek. Najczęściej stosowane są w pracy zawodowej. Mają za zadanie chronić nasze życie i zdrowie. Może wydawać się, że wystarczy je kupić, założyć na siebie lub przekazać pracownikowi i już praca stanie się bezpieczniejsza. Nic bardziej mylnego. Wdrożenie ich do użytku wymaga dokładnej analizy zagrożeń. To jej wyniki dopiero pokazują jakiej ochrony potrzebuje pracownik. Jest to podejście z perspektywy przepisów unijnych, wdrożonych do przepisów krajowych. Stosowanie się do nich od początku do końca gwarantuje właściwe wdrożenie ŚOI na stanowisko pracy.

Podstawa prawna

- § 39a, załącznik nr 2, Tabela 1 -3 do rozporządzenia w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. 2003 nr 169 poz. 1650, Dz.U. 2021 poz. 2088)

Autor: Kamil Szyszkiewicz
główny specjalista ds. bhp,
wykładowca przedmiotów zawodowych z zakresu bhp,
ekspert Portalu BHP

STOPKA REDAKCYJNA

Redaktor:	Kinga Grodzicka-Lisek
ISBN:	978-83-8276-463-5
E-book nr:	2HH1185
Firma:	Wiedza i Praktyka sp. z o.o.
Adres:	03-918 Warszawa, ul. Łotewska 9a
Kontakt:	Telefon 22 518 29 29, faks 22 617 60 10, e-mail: cok@wip.pl
NIP:	526-19-92-256
Numer KRS:	0000098264 – Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, Sąd Gospodarczy XIV Wydział Gospodarczy Rejestrowy. Wysokość kapitału zakładowego: 200.000 zł, Nr rejestrowy BDO: 000008579
Copyright by:	Wiedza i Praktyka sp. z o.o. Warszawa 2022

Niniejszy e-book chroniony jest prawem autorskim. Przedruk materiałów bez zgody wydawcy jest zabroniony. Zakaz nie dotyczy cytowania publikacji z powołaniem się na źródło. Wszelkie materiały zawarte w niniejszej publikacji mają charakter wyłącznie popularyzacyjno-informacyjny i nie mogą być traktowane w sposób prawnie wiążący pomiędzy Czytelnikiem a wydawcą lub redakcją. Redakcja dokłada wszelkich starań, aby informacje i dane zamieszczone w tych materiałach były poprawne merytorycznie i aktualne. Jednakże decyzja o stosowaniu w szczególności określonych metod leczenia czy technik medycznych należy do podmiotu uprawnionego do wykonywania działalności w tym zakresie. Informacje zawarte w niniejszej publikacji nie mają także, w aspekcie poruszanych na jej łamach zagadnień prawnych, charakteru porady czy opinii prawnej, jako że wydawca ani redakcja nie świadczą jakichkolwiek usług prawnych. Informacje tego rodzaju nie mogą być również traktowane jako oficjalne stanowisko organów lub urzędów państwowych. Zastosowanie tych informacji w konkretnym przypadku może wymagać dodatkowych, pogłębionych konsultacji lub opinii prawnej. Wobec powyższego wydawca, redakcja, redaktorzy ani autorzy ww. materiałów nie ponoszą odpowiedzialności prawnej, w szczególności za skutki zastosowania lub wykorzystania w jakikolwiek sposób informacji zawartych w niniejszej publikacji.